

Middelmådighet kan ikke aksepteres ved universiteter med høye forskningsambisjoner, skriver professor **Bjarne Foss** ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet – NTNU.

Må gå i seg selv

DEBATT & INNLEGG

Stjernø-utvalget truer med å utvanne norske universiteter. Dette skyldes i noen grad universitetene selv. De har i en årrekke latt være å ta tak i noen litt ubehagelige utfordringer. Disse kan delvis løses med strategier som koster lite penger og vil gi tydelige gevinster på noe sikt, spesielt dersom nasjonen ønsker framveksten av eliteuniversiteter som i første omgang kan sidestilles med de beste universitetene i våre naboland.

Det er stor spredning i produktiviteten og kvaliteten mellom vitenskapelig ansatte og mellom forskningsgrupper ved norske universiteter. Eksterne evalueringer over flere år i regi av Norges forskningsråd og andre har vist dette. Enkle kvantitative analyser basert på offentlig informasjon viser også dette.

La meg ta et eksempel: Stipendiater som arbeider mot en PhD-grad, er en kritisk viktig

ressurs for universiteter med høye forskningsambisjoner. Ved de fire store universitetene i Norge utdannes det i snitt mellom 0,15-0,25 stipendiater pr. vitenskapelig ansatt pr. år. Disse tallene forteller oss to ting.

■ For det første er tallene lave. Stikkprøver fra gode europeiske universiteter som ETH i Zurich og TU Delft i Holland viser tall på rundt 1,0.

■ For det andre har mange norske professorer en høy doktorgradsproduksjon – mer enn 1,0 avlagt PhD-grad pr. fast vitenskapelig ansatt pr. år. Dette betyr at mange vitenskapelig ansatte har svært liten eller ingen doktorgradproduksjon. 80/20-regelen er sannsynligvis ikke så langt unna sannheten.

Det vil forandre meg mye om ikke situasjonen er lik for publisering i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter og evnen til å tilstrekke seg eksterne forskningsmidler. Dette er to sentrale parametere som reflekterer forskningskvaliteten ved et universitet.

Slik jeg ser det er situasjonen som beskrives ovenfor uforenlig med en ambisjon om å bli et eli-

Professor Bjarne Foss.

Universitetene må konkretisere hva institusjonen forventer av sine professorer

teuniversitet uansett hvor mye midler som bevilges over offentlige budsjetter.

Universitetene må gå i seg selv og ta konsekvensen av situasjonen slik den defineres ovenfor. Dette betyr at universitetene må konkretisere hva institusjonen forventer av sine professorer. Forventningen bør kvantifiseres og samsvare med målsetningen på institusjonelt nivå. I klartekst betyr dette at middelmådighet ikke kan aksepteres ved universiteter med høye forskningsambisjoner.

Det har ikke vært tradisjon for å eksponere de nevnte problemstillingene i og utenfor universitetsmiljøene. Mitt utgangspunkt er at høye ambisjoner nødvendiggjør konkrete tiltak som peker helt ned og fram til de enkelte professorer. Gjennomføringen av denne typen tiltak krever naturligvis klokt lederskap for å sikre en positiv effekt.

Utviklingen av våre universiteter i den retningen som diskuteres her, krever selvfølgelig flere parallelle tiltak. Dette går på finansieringsmodeller, incentiver for ansatte, og samarbeid mellom universitetene og forskningsinstituttene. Det har vært en positiv utvikling på flere av disse områder de senere årene.

Dersom norske universiteter skal kunne sidestilles med de beste universitetene i Europa, kan det bare gjelde et lite antall universiteter. Effekten av å nå et slikt mål er betydelig, da Norge er et lite punkt på kartet i den internasjonale forskningsverden. Vi er derfor kritisk avhengige av tett kommunikasjon med gode internasjonale forskningsmiljøer. Noen fyrtårn hjelper helt klart på dette.

Nå kan man forsåvidt mene hva man vil om universitets-rangeringer. Faktum er imidlertid at disse rangeringene påvirker valgene til beslutningstakere i inn- og utland, samarbeidspartnere, kandidater til norske professorater, og potensielle studenter og stipendiater. Slik sett er universitetsrangeringer viktige for norske universiteter og dermed for Norge.

Dersom et lite antall universiteter utvikler seg i en eliteretning, vil vi få en tydeligere differensiering mellom disse universitetene og resten av universitets- og høyskolesektoren. Man kan godt se for seg at et lite knippe norske universiteter med færre antall studenter enn i dag som fokuserer på PhD og mastergradsutdanning, mens resten av sektoren har et fokus på bachelor og mastergradsutdanning. En slik arbeidsdeling er sannsynligvis riktig, da det gir klarere arbeidsmål for den enkelte institusjon. Denne strukturen bryter med Stjernø-utvalgets intensjon. Jeg mener likevel dette vil gi bedre utdanning og bedre forskning for hver offentlig krone som bevilges.

Skattefunn bør utvides

SB anslår i sin evaluering av Skattefunn at én krone i skattelette utløser to kroner til FoU i bedriftene. Skattefunn utløser med andre ord mer FoU og gir et incentiv på marginen til foretak som ikke eller i liten grad drev med FoU. Disse foretakene økte sin FoU som følge av Skattefunn. Dette synes jeg er gledelig.

Så kan det diskuteres i hvilken form ordningen bør videreføres, blant annet om det skal være en tilskuddsordning eller en skatteordning. Dette er ikke et avgjørende valg. Jeg ser ingen gode argumenter for å endre måten ordningen er organisert på – gitt hvor godt den fungerer. Skattefunn er rettighetsbasert, enkel å bruke, på brukernes premisser og fremstår fremfor alt som forutsigbar for næringslivet.

Men det finnes viktige forbedringsmuligheter. Evalueringen viser at det er foretak som *per definisjon* gjør lite FoU og har høy prosentvis vekst, som får mest ut av ordningen per FoU-årsverk. Dette er typisk for mange tjenesteytende virksomheter. Det alt vesentlige av øko-

nomiske resultater i disse bedriftene er ofte skapt ved FoU og innovasjon på områder som nye forretningsmodeller, nettverk, salgskanaler, branding og kundeopplevelser.

Vibeke H. Madsen.

Nyere forståelse av innovasjon i tjenestesektoren viser imidlertid at denne typen FoU er underkjent og ofte faller utenfor den tradisjonelle definisjonen av hva som er støtteberettiget FoU. En vesentlig forbedring av Skattefunn vil derfor være at alle former for FoU og innovasjon som næringslivet representerer inkluderes i ordningen.

Vibeke H. Madsen, administrerende direktør i HSH

PEEL.NO: SMITTE

